

Мінеральні добрива також впливали на тривалість як окремих фаз розвитку, так і всього вегетаційного періоду. Внесення максимальної норми мінеральних добрив ($N_{90}P_{120}$) зтягувало тривалість періоду «цвітіння-фізіологічна стиглість» в середньому на 7 діб, порівняно з ділянками, де добрива не вносили. Зменшення норми добрив до $N_{45}P_{60}$ зменшувало цю різницю в середньому на 3 доби. Відповідні закономірності були зафіксовані і при аналізі тривалості всього вегетаційного періоду культури. При внесенні добрив нормою $N_{45}P_{60}$ виявлено збільшення тривалості вегетаційного періоду в середньому на 6 та $N_{90}P_{120}$ – на 12 діб, порівняно з неудобреними контролями.

Отже, встановлено, що ріст і розвиток перспективних гібридів соняшнику різних груп стиглості залежить від фону живлення. Проведені експериментальні дослідження мають важливе практичне значення і потребують подальшого вивчення.

Література

1. Борисоника З.Б. Подсолнечник / [З.Б. Борисоника, И.Д. Ткалич, А.И. Науменко та ін.]. – К.: Урожай, 1985. – 160 с.
2. Калинин С.М. Влияние минеральных удобрений на урожай и масличность семян подсолнечника / С. М. Калинин, И. Попов // Труды Волгоградского с/х ин-та. – 1974. – Вып. 52. – С. 68–72.
3. Лукашев А.А. Рациональное удобрение подсолнечника / А.А. Лукашев // Химия в сельском хозяйстве. – М.: Агропромиздат. – 1986. – №9. – С. 34–35.
4. Лукашев А.И. Влияние применения удобрений в севообороте на урожайность подсолнечника, его химический состав и вынос питательных веществ / А. И. Лукашев, Н. М. Тишко // Науч.-техн. бюлл. ВНИИМК. – Краснодар, 1989. – Вып. 4(107). – С. 39–41.
5. Турчинов О.Е. Реакція гібридів соняшнику різних груп стиглості на фоні живлення / О.Е. Турчинов, С.І. Попов // Селекція і насінництво. – Вип. 82. – Харків: Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, 1999. – С. 4–99.

АНАЛІЗ МОРФОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДЕЯКИХ ЛУЧНИХ РОСЛИН ОКОЛИЦЬ С.М.Т. ДИКАНЬКА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Орлова Л.Д., Двірна Т.С., Чернівецька М.Л.
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*

Вивчення морфологічних показників рослин являється одним з важливих досліджень лучних травостоїв, адже ці показники можна використовувати для визначення стану рослини та фітоценозу, в якому вона зростає, за ними ж можна прогнозувати майбутні зміни у фітоценозі.

Завданням нашого дослідження стало проведення морфометричних вимірів деяких лучних рослин та порівняння отриманих даних з тими, що наводяться у різних літературних джерелах з метою встановлення їх відповідності. Об'єктом дослідження стали луки околиць с.м.т. Диканьки полтавської області. Дані луки розташовуються на території колишнього глиняного кар'єру, яка характеризується глинистими ґрунтами, а також лучно-чорноземними (на периферії), для її мікрорельєфу притаманна невисока горбистість з близьким до суходільного типом луків, та численні низовини зі значним зволоженням, для яких характерний низовинний тип лук. Видобуток глини припинився у 1995 р і зараз на цій території спостерігається проходження сукцесійних змін, більша частина кар'єру на даний

момент вкрита рослинністю.

Отримані нами морфометричні показники рослин занесені до табл.

1.

Таблиця 1.

Мінливість морфометричних показників стебла і листків деяких лучних рослин околиць с.м.т. Диканька Полтавської області

Показник	Діапазон мінливості			
	Мінімальні показники		Максимальні показники	
	Розміри, см	Кількість особин	Розміри, см	Кількість особин
1	2	3	4	5
<i>Фіалка запашна – Viola odorata L.</i>				
Ширина листків	1,6 – 1,7	2	2,6 – 2,9	2
Довжина листків	2,6 – 2,7	3	3,1 – 3,2	4
Висота особини	4,7 – 4,8	3	5,2 – 5,3	4
<i>Звіробій звичайний – Hypericum perforatum L.</i>				
Ширина листків	0,8	4	1,0	6
Довжина листків	2,5 – 2,7	5	3,4 – 3,5	2
Висота особини	21,0 – 22,0	2	26,0 – 28,0	3
<i>Мильнянка лікарська – Saponaria officinalis L.</i>				
Ширина листків	1,2 – 2,0	3	2,8 – 3,0	4
Довжина листків	5,0 – 5,5	2	8,0 – 9,5	6
Висота особини	12,0 – 12,3	2	17,0 – 18,2	3
<i>Деревій майже звичайний – Achillea submillefolium Klok. et Krytzka</i>				
Ширина листків	2,3 – 2,4	4	2,5 – 2,6	6
Довжина листків	14,0 – 14,5	3	16,0 – 16,5	3
Висота особини	13,0 – 14,0	2	23,0 – 26,0	3
<i>Жовтець їдкий – Ranunculus acris L.</i>				
Ширина листків	2,0 – 2,1	4	2,9 – 3,0	3
Довжина листків	2,0- 2,1	4	2,6 – 2,8	3
Висота особини	15,0 – 18,0	2	40,0 – 45,0	2
<i>Перстач сріблястий – Potentilla argentea L.</i>				
Ширина листків	2,0 – 2,1	6	2,8 – 2,9	2
Довжина листків	2,2 – 2,4	2	3,2 – 3,3	2
Висота особини	20,0 – 24,0	2	32,0 – 33,0	3
<i>Пирій повзучий – Elytrigia repens (L.) Nevski</i>				
Ширина листків	1,0	4	1,2 – 1,3	6
Довжина листків	6,0 – 7,0	3	18,0 – 19,0	3
Висота особини	12,0 – 13,0	2	34,0 – 35,0	5
<i>Кропива дводомна – Urtica dioica L.</i>				
Ширина листків	4,0 – 4,1	2	6,0 – 6,1	2
Довжина листків	5,2 – 5,5	3	7,0 – 7,2	2
Висота особини	35,0 – 37,0	2	44,0 – 48,0	2
<i>Пижмо звичайне – Tanacetum vulgare L.</i>				
Ширина листків	5,0	4	6,0 – 6,1	6

Довжина листків	12,0 – 14,0	5	16,0 – 17,0	3
Висота особини	28,0 – 29,0	2	34,0 – 40,0	2
Конюшина лучна – <i>Trifolium pratense</i> L.				
Ширина листків	1,5 – 2,0	7	2,5 – 3,0	3
Довжина листків	3,0 – 4,0	6	5,0	4
Висота особини	20,0 – 23,0	4	28,0 – 29,0	4

Мінливість морфометричних показників за даними літературних джерел наведено в табл. 2.

Таблиця 2.

Мінливість морфометричних показників стебла і листків деяких лучних рослин за даними літературних джерел [1, 2]

Рослина	Ширина листків (Флора ..., 1936-1965.), см	Довжина листків (Флора ..., 1936-1965.), см	Висота особини (Флора ..., 1936-1965.), см	Висота особини (Определитель... 1987), см
<i>Viola odorata</i> L.	не вказано	не вказано	не вказано	5-15
<i>Hypericum perforatum</i> L.	не вказано	не вказано	не вказано	30-160
<i>Saponaria officinalis</i> L.	1-4	5-12	30-80	30-60
<i>Achillea submillefolium</i> Klok. et Krytzka	0,6-1	15-20	20-60	25-60
<i>Ranunculus acris</i> L.	не вказано	не вказано	25-75	30-50 (70)
<i>Potentilla argentea</i> L.	0,5-1,2	1-3	15-50	10-30
<i>Elytrigia repens</i> (L.) Nevski	0,5-1	не вказано	50-125	50-130
<i>Urtica dioica</i> L.	7-14 см	2-4	40-150	30-200
<i>Tanacetum vulgare</i> L.	не вказано	не вказано	50-150	30-150
<i>Trifolium pratense</i> L.	0,9-2	1,2-3,5	20-60	20-50

Отже, при порівнянні ми бачимо, що, по перше, дані літературних джерел не завжди збігаються, а, по-друге, в багатьох випадках відрізняються від проведених нами морфометричних вимірів лучних рослин.

Таким чином, у фіалки запашної, жовтцю їдкою, пижма звичайного мінімальні показники висоти рослини не збігаються з літературними даними; у звіробою звичайного, мильнянки лікарської всі показники висоти особини менші ніж у літературних даних; у деревію майже звичайного ширина листків більша, а мінімальні показники довжини листка та висоти особини менші за наведені в літературі; у перстачу сріблястого всі показники ширини листка більші, а максимальні показники довжини листка менші, ніж літературні; у пірію повзучого максимальні показники ширини листка більші, а висота особини менша за дані літературних джерел; у кропиви дводомної всі показники ширини листка менші, а довжини листка більші за літературні; у конюшини лучної максимальні показники ширини листка і всі показники довжини листка більші за наведені в літературних джерелах.

Отримані нами показники відрізняються від літературних даних внаслідок різних екологічних умов зростання рослин, саме які й визначають морфологічні параметри рослин.

Література

1. Определитель высших растений Украины / [Д.Н. Добрачева, М.И. Котлов, Ю.Н. Прокудин и др.]; Редкол.: Ю.Н. Прокудин и др. – К.: Наукова думка, 1987. – 548 с.: ил.
2. Флора УРСР.: в 12-ти т. – К.: Вид-во АН УРСР, тт. 1-12, 1936-1965.

ФІТОТЕРАПЕВТИЧНА ДІЯ ДЕЯКИХ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН БОТАНІЧНОГО САДУ ПОЛТАВСЬКОГО ПЕДУНІВЕРСИТЕТУ

Постоенко А.О.

Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка

Незважаючи на бурхливий розвиток хімії і зростання кількості нових, дедалі ефективніших синтетичних лікарських препаратів, антибіотиків, лікарські рослини продовжують займати значне місце в арсеналі лікувальних засобів. Перевага рослинних ліків перед синтетичними полягає у тому, що вони є малотоксичними й при тривалому використанні не дають суттєвих побічних явищ, а їх хімічний склад подібний до організму людини. Тому виявлення нових місцезростань лікарських рослин та встановлення їх запасів є важливим завданням сьогодення.

Дія препаратів багатьох лікарських рослин поступова, м'яка, фізіологічна. Вона не призводить до негативних зрушень в організмі, а навпаки, сприяє вирівнюванню, нормалізації життєво важливих процесів, забезпечує організм вітамінами, мінеральними солями, амінокислотами, підтримує на оптимальному рівні обмін речовин [1].

На сьогоднішній день, кожна друга людина потерпає від хвороб шлунка та кишечника: гастриту, коліту, виразкової хвороби тощо. Основні причини виникнення шлунково-кишкових негараздів – це неправильне харчування та інфекційні враження, які спричинюють запалення шлунка та ерозії. Дуже шкідливим для функціонування кишково-шлункового тракту є й стрес, оскільки у разі його відразу звужуються судини, а відтак зменшується кровопостачання органів, унаслідок чого збіднюється живлення тканин. Що й є передумовою для виникнення гастриту, порушується травлення їжі, проходження її травним трактом, засвоєння, виведення продуктів відходів тощо.

Тому нашим завданням було з'ясувати, які рослини ефективно використовувати для лікування хвороб шлунково-кишкового тракту.

Нами було проведено дослідження на території ботанічного саду Полтавського національного педагогічного університету, за якими проаналізовано фітотерапевтичні властивості таких видів як *Althaea officinalis* L., *Valeriana officinalis* L., *Ononis arvensis* L., *Gaiendula officinalis* L., *Inula helenium* L., *Matrikapia chamomile* L., *Plantago major* L., *Helichrysum arenarium* L., *Quercus robur* L., *Polygonum aviculare* L., *Viburnum opulus*, *Hypericum perforatum* L., *Sorbus aucuparia* L., *Rosa majalis* Herrm, *Tilia cordata* Mill. Ці лікарські рослини покращують секрецію шлунка й апетит, нормалізують кислотність, посилюють жовчогінну дію, тонус жовчного міхура і зменшують в'язкість жовчі, усувають біль у животі тощо.

Препарати алтеї лікарської мають протизапальну та захисну дію на слизову оболонку шлунково-кишкового тракту. Застосовують при гастритах, виразковій хворобі шлунка та дванадцятипалої кишки, плевриті, поносах, при пухлинах.

Галенові препарати валеріани лікарської мають седативну, спазмолітичну, гіпотензивну, жовчогінну дію. Застосовують при неврозах, неврастенії, гіпертонічній хворобі, гепатиті, спазмах мускулатури шлунко-